

Keuzewijzer

Plannen van leerroutes in het PO en S(B)O

Keuzewijzer

Plannen van leerroutes in het PO en S(B)O

JUDITH HOLLENBERG / CITO

JOS KEUNING / CITO

JOOST MEIJER / KOHNSTAMM INSTITUUT

CIP-gegevens KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Hollenberg, J., Keuning, J., Meijer, J.
Keuzewijzer. Plannen van leerroutes in het PO en S(B)O.
Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
(Rapport 955, projectnummer 20691)

ISBN 978-94-6321-016-4

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

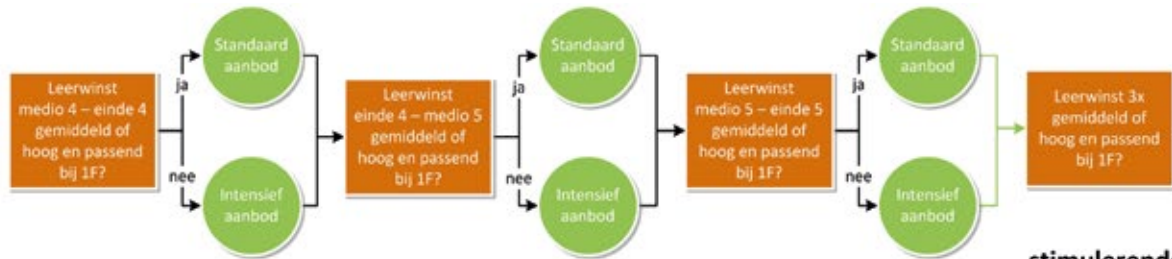
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, or otherwise, without the prior written permission of the publisher

Uitgave en verspreiding:
Kohnstamm Instituut
Plantage Muidersgracht 24, Postbus 94208, 1090 GE Amsterdam
Tel.: 020-525 1226
www.kohnstammstituut.uva.nl
© Copyright Kohnstamm Instituut, 2016

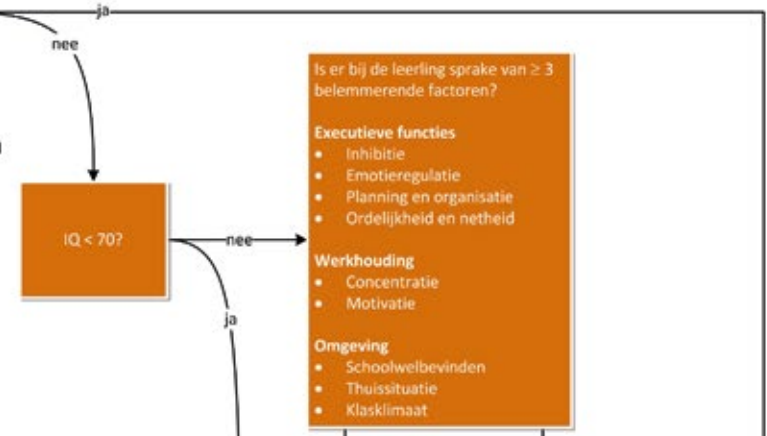
Inhoudsopgave

Stroomschema	1
Vooraf	3
Leerroutes	3
Materialen	4
Leeswijzer	5
Leerresultaten	7
Inleiding	7
z-score	8
Berekening	9
Let op	10
Stimulerende en belemmerende factoren	11
Inleiding	11
Intelligentie	11
Executieve functies	11
Werkhouding	13
Omgeving	14
Planning en evaluatie	15
Inleiding	15
Van advies-leerroute naar keuze van een leerroute	15
Van leerroute naar leerdoelen	15
Van leerroute naar toets	16
Tot slot	17

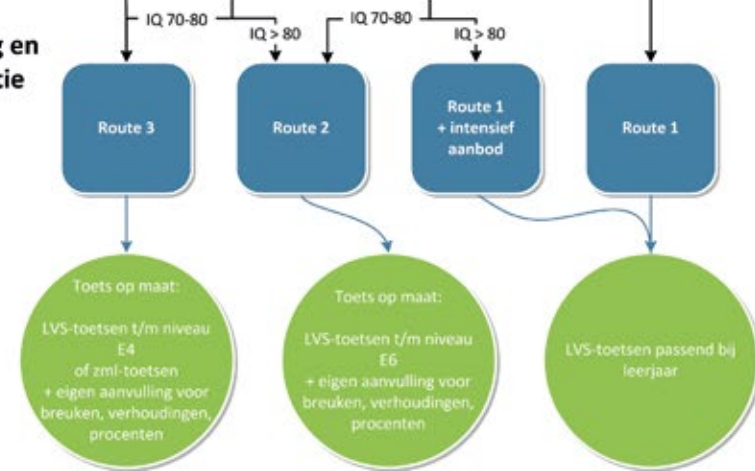
**leer-
resultaten**

**stimulerende en
belemmerende
factoren**

**planning en
evaluatie**

Vooraf

Leerroutes

In het project *Passende Perspectieven* heeft SLO aangepaste leerroutes ontwikkeld voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Er zijn drie verschillende leerroutes:

- **Leerroute 1** is bedoeld voor leerlingen die na het basisonderwijs uitstromen naar de hogere vormen van voortgezet (speciaal) onderwijs zoals de gemengde of theoretische leerweg in het vmbo, havo of vwo. Het gaat om leerlingen met gemiddelde of bovengemiddelde cognitieve vaardigheden die referentieniveau 1F desondanks niet vanzelfsprekend behalen op 12-jarige leeftijd vanwege een (ernstige) beperking. Voor deze leerlingen blijven alle doelen van het referentiekader in tact en het streven is om deze leerlingen referentieniveau 1F wél te laten behalen door hulpmiddelen en passende instructie aan te bieden.
- **Leerroute 2** is bedoeld voor leerlingen die uitstromen naar de vmbo basisberoepsgerichte leerweg of de vmbo kaderberoepsgerichte leerweg. Het gaat om leerlingen die vanwege een lager niveau van cognitief functioneren of beperking nét niet in staat zijn om referentieniveau 1F te behalen op 12-jarige leeftijd. Voor deze leerlingen is een prioritering aangebracht in de doelen van het referentiekader. Het streven is om in het basisonderwijs een stevig fundament te leggen voor een goede reken- en taalvaardigheid, zodat de leerling in het vervolgonderwijs alsnog kan doorgroeien naar referentieniveau 1F.

- **Leerroute 3** is bedoeld voor leerlingen die uitstromen naar vso arbeid of het praktijkonderwijs. Het gaat om leerlingen die vanwege een laag niveau van cognitief functioneren en/of een (comorbide) stoornis referentieniveau 1F (op onderdelen) niet kunnen behalen. Voor deze leerlingen is op basis van abstractieniveau en functionaliteit een aantal doelen van het referentiekader geschrapt. Het streven is om deze leerlingen zoveel mogelijk functioneel met rekenen en taal bezig te laten zijn; er wordt niet gericht toegewerkt naar het bereiken van referentieniveau 1F op 12-jarige leeftijd.

Deze keuzewijzer sluit aan bij de leerroutes die SLO ontwikkeld heeft. De keuzewijzer beoogt houvast te geven bij het plaatsen van leerlingen in leerroutes, het maken van keuzes in het onderwijsaanbod en het evalueren van leerresultaten op basis van leerlingvolgysteemtoetsen. De keuzewijzer is ontwikkeld in samenwerking met SBO De Poldervaart (Schiedam), SBO De Springplank (Den Haag), SBO De Tandem (Spijkenisse), SBO De Vliethorst (Leidschendam), SBO Het Avontuur (Den Haag) en SBO Rehoboth (Rijswijk).

Materialen

Bij deze keuzewijzer horen de volgende materialen:

Stroomschema. Het stroomschema is een visuele weergave van deze keuzewijzer en geeft antwoord op de volgende vraag: Hoe kan op basis van leerresultaten, IQ en eventuele stimulerende of belemmerende factoren een passende leerroute en toets gevonden worden voor elke leerling?

Groepsplanning [Excel]. Met behulp van de groepsplanning kan bijgehouden worden welke leerlingen in welke leerroute zitten. Toetsresultaten worden automatisch geëvalueerd in het licht van de prestaties van de landelijke populatie en in combinatie met IQ en eventuele stimulerende of belemmerende factoren wordt een leerroute en vervolgtoets geadviseerd voor elke leerling. Het is advies is een suggestie; er kan reden zijn om van het advies af te wijken of de definitieve keuze uit te stellen.

Leerdoelenlijst [Excel]. Met behulp van de leerdoelenlijst kan het onderwijsaanbod bij rekenen afgestemd worden op de leerroute van de leerling. De lijst laat zien welke leerdoelen op welk moment in de tijd aangeboden kunnen

worden. Door middel van kleuren is aangegeven of een doel, afhankelijk van de mogelijkheden van de leerling, meer of minder prioriteit heeft:

- Investeren in leerdoel
- Investeren in het leerdoel kan, maar er moet niet teveel onderwijstijd aan besteed worden
- Niet investeren in het leerdoel

In totaal zijn er per domein 1 of meer leerdoelenlijsten:

Getallen

1. Getalbegrip
2. Optellen en aftrekken
3. Vermenigvuldigen
4. Delen
5. Kommagetallen

Meten & meetkunde

1. Meten: geld, tijd, temperatuur
2. Meten: lengte, gewicht, inhoud, oppervlakte, omtrek
3. Meetkunde

Verhoudingen

1. Breuken
2. Procenten

Verbanden

1. Tabellen en grafieken

Technische verantwoording. In de technische verantwoording gaan we in op de achtergronden van de keuzewijzer. De keuzes die gemaakt zijn, worden beargumenteerd vanuit wetenschappelijke literatuur en de data die samenwerkingsscholen beschikbaar hebben gesteld. We gaan tevens in op de bruikbaarheid en effectiviteit van de keuzewijzer.

Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken worden de verschillende elementen van de keuzewijzer toegelicht. We beginnen met het evalueren van leerresultaten op basis van z-scores. Vervolgens gaan we in op de vraag wanneer factoren een stimulerende of belemmerende invloed kunnen hebben op de leerresultaten, of het functioneren, van leerlingen. Ten slotte beschrijven we hoe er op basis van leerresultaten, IQ en eventuele stimulerende of belemmerende factoren een passende leerroute en toets gevonden kan worden voor elke leerling.

Leerresultaten

Inleiding

Leerresultaten meet u op veel verschillende manieren: met eigen observaties, methodetoetsen en een leerlingvolgsysteem. In de keuzewijzer spelen de toetsen uit het leerlingvolgsysteem een grote rol. De reden hiervoor is dat de resultaten op deze toetsen voor alle leerlingen vergelijkbaar zijn. Hierdoor zijn ze goed op te nemen in een model dat bruikbaar is voor meerdere scholen. Bovendien zijn toetsen uit een volgsysteem geschikt om te kijken naar groei. Methodetoetsen en eigen observaties zijn uiteraard net zo belangrijk als de toetsen van het volgsysteem. Neem deze resultaten dus mee wanneer u de uitkomsten van de keuzewijzer interpreteert. Past de uitkomst bij uw beeld dat u op basis van de methodetoetsen en eigen observaties van de leerling heeft?

Gebruik van resultaten uit het leerlingvolgsysteem

Een leerlingvolgsysteem wordt in de regel gebruikt voor de volgende twee doeleinden:

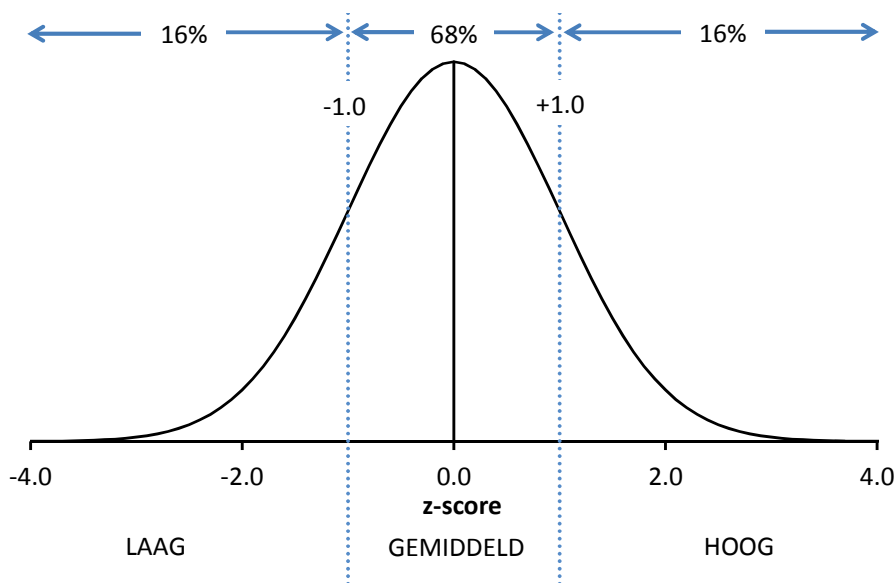
- **Niveaubepaling.** De vaardigheidsscore van een leerling wordt vergeleken met de vaardigheidsscores van leeftijdsgenoten. Een leerling kan bijvoorbeeld bij de 20 procent hoogst scorende leerlingen behoren of bij de 15 procent leerlingen die ruim onder het landelijk gemiddelde scoort.
- **Voortgangsbepaling.** De vaardigheidsscore van een leerling wordt vergeleken met de vaardigheidsscores die diezelfde leerling behaalde bij eerdere afnamemomenten. De prestatie van een leerling kan bijvoorbeeld voor- of achteruitgaan, of stabiel zijn.

Kijken naar ontwikkeling is minstens zo belangrijk als kijken naar het huidige niveau. Om vast te stellen of de voortgang tussen afname 1 en 2 past bij het

ambitieniveau zoals omschreven in het ontwikkelingsperspectief, maken we een vergelijking tussen twee vaardigheidsscores van twee verschillende afnamemomenten. We spreken ook wel over **leerwinstbepaling**. Leerwinst is een essentieel onderdeel in het stroomschema. In de beginfase bepaalt leerwinst of het standaard onderwijsaanbod volstaat of dat een intensivering op zijn plaats is. In de vervolgfase is leerwinst een belangrijke factor bij het kiezen van een leerroute.

z-score

De leerwinst van een leerling is uit te drukken in een zogeheten z-score. De z-score laat zien welke voortgang een leerling heeft geboekt tussen afname 1 en 2 in vergelijking met andere leerlingen die bij afname 1 dezelfde vaardigheidsscore hadden.

Een z-score **gelijk aan 0** wijst op een gemiddelde voortgang ten opzichte van andere leerlingen met hetzelfde beginniveau.

Een z-score **groter dan 0** wijst op een bovengemiddelde voortgang ten opzichte van andere leerlingen met hetzelfde beginniveau

Een z-score **kleiner dan 0** wijst op een benedengemiddelde voortgang ten opzichte van andere leerlingen met hetzelfde beginniveau

Een z-score score die exact gelijk is aan 0 zal niet zo vaak voorkomen. Kleine afwijkingen naar boven en beneden wel. Dat is niet erg. Pas als een z-score kleiner is dan -1.0 of groter is dan +1.0 is er sprake van opmerkelijk weinig of veel ontwikkeling in het licht van het beginniveau. Ongeveer 16% van de leerlingen in Nederland heeft een z-score kleiner dan -1.0. Eenzelfde percentage heeft een z-score groter dan +1.0.

Als we de z-score van een leerling willen gebruiken om vast te stellen of referentieniveau 1F al dan niet haalbaar is op 12-jarige leeftijd moeten we andere grenswaarden hanteren. Die grenswaarden zijn afhankelijk van het beginniveau. Als een leerling met een laag beginniveau een sterke ontwikkeling doormaakt en een zeer hoge z-score behaalt (bijvoorbeeld +1.8), kan referentieniveau 1F, ondanks het lage beginniveau, toch haalbaar blijken, terwijl dat met een lagere z-score (bijvoorbeeld +1.4) niet zou lukken. Bij een gemiddeld of hoog beginniveau geldt hetzelfde. Referentieniveau 1F kan in eerste instantie bijvoorbeeld nét haalbaar lijken, maar alleen als de leerling zich ten minste gemiddeld blijft ontwikkelen. Een z-score van bijvoorbeeld -0.4 kan dan al onvoldoende zijn, terwijl deze z-score in vergelijking met de z-scores van andere leerlingen met hetzelfde beginniveau helemaal zo laag niet is.

Berekening

De z-score kunt u berekenen op basis van een normtabel en de vaardigheidsscores van afname 1 en 2. Met behulp van het Excel-bestand 'Groepsplanning.xlsx' is de berekening geautomatiseerd uit te voeren.

De z-score kan desgewenst ook met de hand uitgerekend worden. Bijvoorbeeld:

Vaardigheidsscore m4: 39		
Vaardigheidsscore e4: 56		
Normtabel (gedeelte):		
vaardigheidsscore	verwachting	spreiding
medio 4	einde 4	einde 4
2.70	25.07	13.98
5.90	24.87	11.26
8.60	28.26	11.17
---	---	---
38.80	51.37	7.53
39.80	52.20	7.72
40.90	53.41	7.81
---	---	---
72.00	80.23	11.04
77.20	82.93	11.45
85.10	86.03	11.70

1. Zoek de referentiegegevens op in de normtabel. Bij een vaardigheidsscore van 39 bij afname m4 verwachten we een vaardigheidsscore van 51.37 bij afname e4. De bijbehorende spreiding is gelijk aan 7.53.
2. Pas de volgende berekening toe:

$$\frac{\text{vaardigheidsscore e4} - \text{verwachting e4}}{\text{spreiding e4}} = \frac{56 - 51.37}{7.53} = 0.61$$

3. Interpreteer het resultaat. Een z-score van 0.61 wijst op een ‘gemiddelde’ of ‘niet afwijkende’ voortgang. Of deze z-score ook voldoende is om referentieniveau 1F te behalen op 12-jarige leeftijd is niet direct te zeggen. Daarvoor moeten we in de normtabel de grenswaarde die hoort bij 1F opzoeken. De grenswaarde blijkt gelijk te zijn aan -0.83. Een z-score van 0.61 ligt daarboven, dus er is geen reden om aan te nemen dat deze leerling referentieniveau 1F niet gaat behalen. Alle grenswaarden zijn beschikbaar via het Excel-bestand ‘**Groepsplanning.xlsx**’.

Let op

De normtabellen zijn van toepassing op de toetsen Rekenen-Wiskunde van de 2de generatie van het Cito leerlingvolgsysteem voor primair en speciaal onderwijs. Op basis van de normtabellen is de leerwinst te berekenen tussen de volgende combinaties van afnamemomenten: m4/e4, e4/m5, m5/e5.

Stimulerende en belemmerende factoren

Inleiding

Naast leerwinst helpen specifieke leerlingkenmerken, of kenmerken van de omgeving, om een realistische verwachting op te stellen over welke resultaten u met de leerling nastreeft, en dus welke leerroute het beste bij een leerling past. Bij al deze kenmerken geldt dat zij van invloed zijn op de behaalde toetscores en dus ook indirect in de leerwinstbepaling zijn meegenomen. Wanneer er geen belemmerende factoren zijn, is er geen reden om keuzes in het onderwijsaanbod te maken. Zonder belemmerende factoren past de leerling dus het beste in leerroute 1. In het stroomschema staan echter verschillende kenmerken die uw verwachting of ambitie kunnen beïnvloeden, en die dus kunnen leiden tot een keuze voor leerroute 2 of 3. Hieronder volgt een korte beschrijving van deze kenmerken.

Intelligentie

Intelligentie is van invloed op de mogelijkheden van een leerling. Van een leerling met een IQ van 60 heeft u andere verwachtingen dan van een leerling met een IQ van 120. In het stroomschema gebruikt u de meest recente IQ-score. Is het IQ van de leerling lager dan 80? Dan zal leerroute 3 vaak een passende keuze zijn.

Executieve functies

Executieve functies gaan over het kunnen aansturen en kunnen controleren van het eigen gedrag. Executieve functies bestaan uit verschillende deelvaardigheden: *inhibitie*, *emotieregulatie*, *planning en organisatie*, en *ordelijkheid en*

netheid. Bij elke deelvaardigheid houdt u bij of deze factor voor de leerling belemmerend (1), neutraal (2) of stimulerend (3) is.

- ***Inhibitie***. Het vermogen om impulsen te beheersen. Bij een leerling die meteen naar het raam loopt wanneer een vuilniswagen met zwaailichten voorbij rijdt, zult u waarschijnlijk voor belemmerend (1) kiezen. Kijkt een leerling alleen even naar buiten en werkt hij daarna gewoon door, dan is de inhibitie vermoedelijk niet van invloed. U kiest dan neutraal (2). En kijkt de leerling niet eens naar buiten en gaat hij onverstoord door, dan kunt u, uiteraard afhankelijk van hoe de leerling in andere situaties zijn impulsen beheerst, kiezen voor stimulerend (3).
- ***Emotieregulatie***. Het vermogen om emoties te onderkennen, regelen en in goede banen te kunnen leiden. Bij een leerling die om iets kleins enorm boos of verdrietig kan worden en bij een leerling die bij iets vrolijks zo blij is dat hij niet meer kan werken, kunt u dit als belemmerend (1) scoren. Ook wanneer een leerling niet reageert op een nare gebeurtenis, kunt u kiezen voor belemmerend (1). Wanneer een leerling verdrietig is als zijn cavia dood is, maar die bij kleine aanleidingen niet extreem boos, blij of verdrietig reageert, kunt u kiezen voor neutraal (2). Emotieregulatie kan stimulerend zijn wanneer de leerling bijvoorbeeld erg goed over zijn eigen emoties kan praten en kan benoemen wat hem of haar dwarszit.
- ***Planning en organisatie***. Het vermogen om een plan te maken en zaken zodanig te regelen dat het plan uitgevoerd kan worden. Het gaat hierbij om het maken en uitvoeren van plannen die passen bij de leeftijd van de leerling. Denk bijvoorbeeld aan het maken van een werkstuk in groep 6. In geval de leerling het aangereikte stappenplan hiervoor behoorlijk zelfstandig kan hanteren, kunt u voor neutraal (2) kiezen. Heeft u een leerling die erg veel aansporing nodig heeft om zich aan de stappen en de afgesproken tijd te houden, dan kiest u voor belemmerend (1). Heeft u een leerling die zelf een plan maakt en de daarbij benodigde materialen verzamelt? Dan kunt u bij deze leerling stimulerend (3) kiezen.
- ***Ordelijkheid en netheid***. Het vermogen om goed op je eigen spullen en die van anderen te passen, en niet chaotisch te handelen. Bij een leerling die zijn spullen op de afgesproken plek teruglegt, en die tijdens het

werken goed overzicht kan houden over de spullen op tafel, kunt u neutraal (2) kiezen. Bij leerlingen die dit juist erg goed kunnen, past het oordeel stimulerend (3). Moet u de leerling vaak helpen om spullen te vinden? Dan belemmert deze factor vermoedelijk het functioneren van de leerling op school en kiest u voor score 1.

Werkhouding

Bij het opstellen van doelen speelt werkhouding een essentiële rol. In het stroomschema onderscheiden we de factoren *concentratie* en *motivatie*.

Bij beide houdt u bij of deze factor voor de leerling belemmerend (1), neutraal (2) of stimulerend (3) is.

- **Concentratie.** Hierbij gaat het om de vraag hoe lang en intensief de leerling zijn aandacht op iets kan vestigen. Bij een leerling die snel afgeleid is, slecht luistert naar de instructie die gegeven wordt, overbeweeglijk is of vaak met wat anders bezig is dan de opgedragen taak heeft concentratie vermoedelijk een belemmerende invloed op de schoolprestaties. U kiest dan belemmerend (1). Als een leerling een normale aandachtsduur of spanningsboog heeft, in staat is om ongeveer 20 tot 30 minuten aan een taak te werken en in die periode weinig vatbaar is voor andere prikkels kunt u neutraal (2) kiezen. In geval een leerling langer dan 30 minuten aan een taak kan werken en ook in een omgeving met veel prikkels zijn aandacht op de taak kan blijven vestigen, is er mogelijk sprake van een stimulerende werking en kunt u kiezen voor stimulerend (3).
- **Motivatie.** Hierbij gaat het om de vraag welke prikkel een leerling ertoe beweegt iets te doen of te laten. Heeft u een leerling die uitstelgedrag vertoont en veel aansporing of beloningen nodig om aan het werk te gaan en te blijven, dan kan er sprake zijn van een lage motivatie en kunt u belemmerend (1) invullen. Als een leerling graag ziet dat zijn schoolwerk steeds beter wordt, is er vermoedelijk sprake van een hoge motivatie en kiest u stimulerend (3). In andere gevallen is neutraal (2) waarschijnlijk de best passende keuze.

Omgeving

Naast leerlingkenmerken zijn ook omgevingskenmerken van belang. Hierbij kijkt u zowel naar de school/klas als naar de thuissituatie. Ook hierbij houdt u bij of dit kenmerk voor de leerling belemmerend (1), neutraal (2) of stimulerend (3) is.

- **Schoolwelbevinden.** Hierbij gaat het om de vraag of een leerling plezier heeft op school, een goede relatie heeft met de leerkracht en zich sociaal aanvaard voelt. Als een leerling goed met zijn klasgenoten kan opschieten, veel met anderen samenwerkt en het leuk vindt om naar school te gaan, kunt u kiezen voor stimulerend (3). Als een leerling zich daarentegen niet thuis voelt op school, zich vaak alleen voelt in de klas en het contact tussen leerling en leerkracht moeilijk tot stand komt, is er vermoedelijk sprake van een belemmerende werking en kiest u voor score 1.
- **Thuisituatie.** Hierbij gaat het om de vraag in hoeverre een leerling thuis voor school wordt gestimuleerd. Er is vermoedelijke sprake van een stimulerende werking als ouders interesse tonen in het schoolwerk van hun kind, veel (voor)lezen, culturele uitstapjes met hun kind maken, realistische verwachtingen hebben en toezicht houden op het gedrag van hun kind. In dat geval kiest u stimulerend (3). Als ouders de schoolvorderingen daarentegen vrijwel nooit bespreken met hun kind, geen hulp geven bij huiswerk, hun kind laat naar bed laten gaan of onrealistisch lage of hoge verwachtingen hebben van hun kind is het oordeel “belemmerend” (1) waarschijnlijk meer op zijn plaats.
- **Klasklimaat.** Hierbij gaat het om de interacties tussen leerkrachten en leerlingen, tussen leerlingen onderling, de visie, de houdingen en de gedragingen van leerlingen en de leerkrachten in de klas. Als er sprake is van een aangenaam klimaat waarin alle leerlingen zich goed en veilig voelen, leerlingen plezier beleven en om elkaar geven, en ordelijk kunnen werken aan opdrachten kunt u stimulerend (3) kiezen. Als er veel conflictueuze interacties en relaties bestaan tussen leerlingen, het groepsgevoel ontbreekt en er vaak onrust heerst, zal het klassenklimaat een belemmerende invloed hebben op de schoolprestaties van leerlingen en kiest u voor belemmerend (1).

Planning en evaluatie

Inleiding

Het stroomschema is een hulpmiddel om voor elke leerling een passende leerroute te vinden. Nadat u de leerroute heeft gekozen, gebruikt u de leerdoelenlijsten om een planning te maken voor de aankomende periode. Ook kijkt u welke toets na afloop van deze periode aan de leerling kan worden voorgelegd. U houdt daarbij rekening met het niveau van de leerling en het onderwijsaanbod.

Van advies-leerroute naar keuze van een leerroute

Het stroomschema en de groepsplanning leiden volgens een vastomlijnde procedure naar een leerroute. Dit is niet automatisch dé leerroute voor een leerling. Het is slechts een advies. Het advies is gebaseerd op de gegevens die u invoert en een aantal gevalideerde expertregels, maar uiteraard is een leerling meer dan dat. Het is daarom belangrijk om kritisch naar het leerroute-advies te kijken. Past het advies bij uw verwachtingen? En past het bij het aanbod dat de leerling tot dan toe heeft gehad? Er kan reden zijn om van het advies af te wijken of de keuze uit te stellen tot een volgende periode.

Van leerroute naar leerdoelen

Wanneer is vastgesteld welke leerroute bij een leerling past, bepaalt u aan welke leerdoelen de komende periode gewerkt gaat worden. In de leerdoelenlijsten staat met kleuren aangegeven welke leerdoelen, op welk moment in de tijd, passen bij welke leerroute:

Investeren in leerdoel

Investeren in het leerdoel kan, maar er moet niet teveel onderwijstijd aan besteed worden

Niet investeren in het leerdoel

Als een leerling zich ongeveer halverwege groep 6 bevindt en leerroute 1 volgt, selecteert u álle leerdoelen die bij die leerroute in groep 6 (dus tot en met eind groep 6) donkerblauw gekleurd zijn. Daarnaast is het belangrijk om ook nog even te kijken naar de leerdoelen die in de voorliggende periode behandeld zijn. Beheerst de leerling deze leerdoelen inderdaad in voldoende mate? Is het wenselijk om aan sommige leerdoelen opnieuw aandacht te besteden? Op deze manier maakt u met behulp van de leerdoelenlijsten een planning ‘op maat’.

Van leerroute naar toets

Leerlingen uit leerroute 1 volgen ongeveer de reguliere ontwikkeling. Bij veel van deze leerlingen kan daarom zonder problemen de reguliere toetskalender gebruikt worden. Dit betekent dat de leerling medio groep 6 toets M6 maakt, eind groep 6 toets E6, medio groep 7 toets M7 etc.

Bij leerlingen uit leerroute 2 en 3 is het raadzaam om ‘op maat’ te toetsen. Dat wil zeggen dat u een toets kiest die past bij de leerroute die de leerling volgt. Wanneer u het stroomschema toepast of de groepsplanning invult, zult u zien dat u, afhankelijk van de leerroute, ook een advies krijgt over de toetsen die u kunt gebruiken. De definitieve keuze moet echter nog gemaakt worden. U kunt deze keuze maken door te kijken naar:

- **Het toetsresultaat van de laatste toetsafname.** Houd bij de keuze rekening met het functioneringsniveau en de ontwikkeling van de leerling. Wanneer de leerling de afgelopen periode in uw ogen wel vooruit is gegaan, maar minder snel dan een gemiddelde leerling, kiest u de (tussen)toets die op het functioneringsniveau volgt. Wanneer een leerling bij de vorige toets bijvoorbeeld op het gemiddelde niveau van medio groep 4 scoorde, dan kiest u de M4E4-toets. Zo legt u niet een te moeilijke toets voor en maakt de leerling ook niet twee keer dezelfde toets.

- **Het onderwijsaanbod.** Houd bij de keuze rekening met de leerdoelen die de leerling de afgelopen periode aangeboden heeft gekregen. Het heeft geen zin om leerlingen een toets voor te leggen waarin veel opgaven voorkomen waarvan de inhoud nog niet in de les is behandeld. Met behulp van de kolom 'toets' in de leerdoelenlijsten kan bepaald worden of de inhoud van de toets past bij het onderwijsaanbod.
- **Het competentiegevoel van de leerling.** Houd bij de keuze rekening met de doeloriëntatie van de leerling. Is de leerling erg faalangstig? Kies dan voor een toets die niet te moeilijk is. Kies bij twijfel tussen toets E4M5 en toets M5 dan bijvoorbeeld eerder voor toets E4M5.
- **De samenstelling van de groep.** Houd bij de keuze rekening met de samenstelling van de groep. Maakt bijna de hele groep toets M4, maar past volgens u toets E4 beter bij één leerling van de groep? Dan kunt u ervoor kiezen om de hele groep dezelfde toets voor te leggen of één of meerdere leerlingen de digitale versie van een andere toets te laten maken.

Tot slot

Deze keuzewijzer is beproefd bij 9-, 10- en 11-jarige leerlingen van SBO De Poldervaart (Schiedam), SBO De Springplank (Den Haag), SBO De Tandem (Spijkenisse), SBO De Vliethorst (Leidschendam), SBO Het Avontuur (Den Haag) en SBO Rehoboth (Rijswijk). Deze keuzewijzer lijkt in combinatie met de leerdoelenlijsten bruikbare adviezen te geven bij het plannen van leerroutes. Het is en blijft echter een hulpmiddel. Uiteindelijk is het de leerkracht die beslist welk aanbod het beste aansluit bij de onderwijsbehoeften van een leerling.

Kohnstamm Instituut UVA bv
Postbus 94208
1090 GE Amsterdam
T 020 525 1226
www.kohnstamminstituut.uva.nl